

ДЕЈАН АТАНАЦКОВИЋ

АХМЕД

Прозор собе гледа на огроман, туробан зид палате *Bargello*. То ме сазнање бесмислено обрадује, па журим да обавестим власницу стана, избуљену и упитно исцерену госпођу Аделу, да ми цена одговара и да бих, колико вечерас, овде пренео своје ствари. На то се госпођа Адела, као да је тог тренутка ступио на снагу неки неписани део уговора, намршти и сва претвори у одвратну гримасу која даје наредбе и одређује ограничења. *Овај дружи*, прогунђа она промукло, *увек долази касно*. Соба је хладна и глува, као пред кишу: поплочани хладни под, два самотна лежача гвоздених костура, са обе стране по једна комода са истоветним лампама. Наспрам кревета, велики орман од тешког дрвета подељен је на два једнака дела намењена двојници подстанара. На оном већ коришћеном кревету ближе прозору разбацана је неукусна одећа. Тишина у соби је тешка и укорењена. Сваки шум изазива омањи потрес. Размакнувши дрвене шалоне, преда мном се указује камена празнина зида некадашње фирентинске тамнице. Ту је Леонардо скицирао тело обешеног побуњеника. Тражим погледом избочине и неправилности, као да ће се негде указати место тог вешања. Можда је био обешен баш ту, под *мојим* прозором.

Простор стана строго је подељен на две територије, станарску и подстанарску. Од једне ка другој рачва се вијугави, улазни ходник, у чијем је мрачном превоју телефон са закатанченим бројчаником. У суседној соби станују два студента чије присуство одаје пискави смех. Ситни су и мршави, болешљивих и бубуљичавих лица. Њиховим се чаврљањем истиче неразумљива реч: *ћућо*. Како један узвикне: *ћућо!* други се зацени од кикота и узбуђено кличе: *ћућо! ћућо!* Територија госпође Аделе и господина Лучана назире се кроз мутно стакло на вратима делимично приступачне трпезарије.

У задимљену трпезарију, с вечно укљученим телевизором, улази се само ради исплате кирије. Лучаново здравље је нарушено и Адела наглашено уздише и брине, што и сасвим добронамерном слушаоцу буди сумњу у њену искреност. Њихови разговори нејасни су ми и безоблични. Оно мало италијанског, из уџбеника и с вечерњих курсева, сада је затрпано лењим и грубим фирентинским сугласницима. Кроз врата собе чујем Аделу у промуклом дозивању с приглупим момцима. Чујем је како крешти: *huho!* и студенте који кркљају од напада хистеричног смеха.

Мој цимер скоро да у соби и не борави. Његово присуство одаје тек незнатно промењени распоред ствари, одшкринут орман, другачије поспремљен кревет. Тако је, барем, током дана. А сред ноћи, у непрозирној тмини, најпре би се зачуло чангрљање кључева, потмула шкрипа врата и бахат ход, а ја бих, пробуђен из дубоког сна, ћутао жмурећи, поспано узрујан испадањем невидљивих предмета и неким звуком попут расејаног мрмљања. Убрзо потом, наступала би потпуна тишина. Јутром, цимер спава покривен преко главе, а ја рано напуштам собу и одлазим на факултет. Дани и ноћи тако пролазе, без иједне прилике да му видим лице. Једне ноћи, цимер улази у собу касније но обично. Следи познато комешање и бука, а потом мир, и све бих то, као и увек, саслушао затворених очију да се тихо гунђање и накашљавање није изненада претворило у разговетан, неразумљив језик. Помишљам да се обраћа мени и тада први пут у мраку отварам очи. Не видим ништа. Остајем будан довољно дуго да чујем часовник из Аделине трпезарије како откуцава четврти сат.

У оближњој продавници егзотичних животиња, у улици *Ghibellina*, у једном од акваријума наилазим на занимљиво откриће. Аксолотл: сићушни четвороножни саламандер прозрано беле коже, широког и меснатог репа, с необичним шкргама попут корала или закржљалих крила. Под одговарајућим светлом акваријума у танушном розикастом телу, налик на ембрион, назиру се утроба и органи. Сазнајем да ова врста настаје појавом која се зове *неоџенија*. Одабирајући да задржи животне услове карактеристичне за *рано дејџињсџиво*, аксолотл никада не поприма одлике одраслог бића: остајући у води, прекида телесни развој којим би, изласком на копно, попримио одлике зрелости. Наредних дана продавница са животињама постаје моје редовно свратиште. Једном дневно, макар десет минута, задивљено стојим пред акваријумом са аксолотлом, куцкам по стаклу, гњавим сумњичаве продавце да ми причају све што о њему знају. Аксолотл ће, кажу, попримити особине зреле индивидуе само под дејством насилне промене средине.

Изван воде, на пример, морао би да активира другачије дисајне путеве, и промени телесну конституцију и боју коже.

Ахмед не изгледа нимало зачуђен што, након две недеље становања у истој соби, први пут разговарамо. Љубазног и уморног, семитски тамнопутог лица које се с напором осмехује, рутински ми даје обавештења о себи. Дошао је у Фиренцу 1979, пар година пре изралеске инвазије на Либан. Породица му је била добростојећа, каже, и од велике помоћи у његовим намерама. Био је на другој години медицине када је помоћ престала да стиже. Принуђен да одложи студије потражио је *привремено посао*, и сада, већ више од деценије, Ахмед привремено ради у оближњој пицерији. Тамо остаје до касно, а посао је напоран, *иа је добро* – објашњава, уз осмех спутан густим, црним брковима – *да се на крају дана мало и попије*. Спремно нуди љубазна извињења: каткад је неспретан, ту и тамо се затетура и саплете. *Јер овде*, додаје после кратке тишине, као да се то подразумева и као да се тиме свака неправда може објаснити, *сйранац осйаје сйранац*. Несумњиво је те речи често изговарао. Тако је некако изгледао тај мрак у њему: мрак сав саздан од горких речи. Али био је то неки тужан, безопасан мрак. Потом је заћутао. Гледа ме дремљиво и чека да му испричам нешто о себи. А у мени наједном нараста неспокој. Узнемирују ме сличности што би се с мојим животом дале установити. Није ми до те приче. Као да је то наједном неодложно, тражим од њега савет о *дозволи боравка*. Примећује моју нелагоду и спремно прихвата промену теме. Добро је упућен: пред полицијском зградом чекају се бесконачни редови. Морао бих да устанем рано, пре зоре, каже, уморно се осмехнувши, како бих *заузео своје месйо*.

Тог новембра, водостај реке Арно страховито је висок. Од лукова моста *Santa Trinita* остали су, као неке смутљиве очи, стешњени прорези. И помодни кајакашки клуб данима је већ под водом. Изложбама архивских фотографија град обележава четврт века од разорног постопа. Упечатљив је приказ цркве *Santa Croce*: унутрашњост цркве, након повлачења воде, испуњена је дубоким, житким блатом. Радио-станице емитују снимке реке која је тих дана, новембра 1966, хучала фирентинским улицама, а у оближњем биоскопу вечерње пројекције старих филмова почињу кратким документарцима о страдању града и добровољцима, *анђелима блайа*, што из поплавлених библиотека и манастира спасавају средњовековне рукописе. Једне ноћи, у сну, река плави моју собу, а ја ужаснуто схватам изопачену логику скривену у имену улице *dell'Acqua*, и лупам о закључана врата, а госпођа Адела одбија да отвори, поспрдно се довикујући с тупавим студентима који прште од смеха и узвикујући: *ћућо, ћућо!* и сви се они углас слажу да сам ја *крив*

за ту одвратну поплаву. Наједном пробуђен, чујем Ахмеда како отвара врата. Тетура се до кревета, звекеће ситнишем који му испада из цепова, неколико пута се накашље и убрзо примири. За трен се враћам у претходни сан, учини ми се да још једном осећам мирис блата, а онда ме пробуди говор. Овога пута сасвим гласан, као да Ахмед има саговорника у соби. *Сйавам*, оглашавам се, а он се на то тргне и сместа извини, и опет је тишина.

У шкрто грејану собу, ледених подних плоча налик на болницу, несметано се уселила влажна новембарска зима. Стан напуштам тихо, пажљиво затварајући сва врата за собом. Улице су пусте и мрачне пред зору, оштар ветар, на широком лучном простору катедралног трга, пробија све слојеве одеће. Чини ми се сада, годинама касније, да баш никог нисам срео тог јутра у ходу ка полицијској станици. Испред *questure*, гломазне картонске кутије поређане су једна уз другу, готово без прореда. Од главног улаза, па све до оближњег раскршћа, као да је неко баш ту истоварио гомилу веш-машина. А у кутијама чврсто спавају непознати људи. Видим им успавана, од зиме румена лица. Дуж целе улице, склупчани и утопљени картоном и вуненим покривачима, уснуло чувају свој усељенички ред. Једна кутија је празна. У њој је, нема сумње, провела ноћ госпођа похабаног капута и размазане шминке: недавно пробуђена, подбулих очију, стоји у близини и пуши јутарњу цигарету. Љубазно ми се јавља док јој прилазим и нуди цигарету, и онда пушимо заједно у тишини.

Ахмедово мрмљање запоседа и краде сваку моју ноћ. У потпуном мраку његов глас сабласно прекида тишину и буди ме из сна. С временом и моји захтеви да умукне и спава остају без учинка. По правилу, Ахмед се понизно извињава, ћути минут-два, а онда, као погођен амнезијом, или као да наједном *йосйаје неко друђи*, изнова проговара својим недокучивим језиком. Понекад је пијан до потпуне обезнањености. Ужасан тресак, једне ноћи, нагони ме да упалим лампу крај узглавља. Пао је с кревета, и сада му, гротескно изваљеном, само стопала, као јунаку какве старе комедије, провирују усправно над креветом. Помажем му да устане и потпуно одевен поново се стропашта на кревет. Успављује се истог трена, као да се није ни будио, а ја, сада већ преуморан, схватам да је неизоставно дошло време да решим проблем своје несанице. На поду остаје расклопљен Ахмедов новчаник. Из унутрашњег џепа осматра ме лик лепе, неосмехнуте жене. На црно-белој фотографији њен поглед је строг, безмало дрзак: крупне и светле очи, крај којих се, као противречност, слива црна, дуга коса и прекрива јој рамена. Гледамо се неко време, као да је она заиста у том новчанику и као

да је на мени следећи корак. Остављам новчаник на поду. Ахмед ће га угледати чим се пробуди.

Адела, која је радо сазнавала о туђим невољама не би ли се тобоже над њима растужила, свакако је *одмах знала* да Ахмед припада *извесној сорџи*, и још пре мог усељења питала се да ли уопште да трпи тог непријатног странца. Он је, без сумње, у *реду*, кажем, као да је наједном то потребно истаћи, али није моја обавеза да с њиме делим његове проблеме. Уз поглед пун разумевања, саопштава ми да ће, врло скоро, приглупи момци напустити собу. Тамо ће, каже, доћи нови станар, фин момак, Италијан, студент политичких наука. Прихватам да се преселим чим то буде могуће. Но већ током разговора, сред те ружне, задимљене трпезарије, зажалио сам и због саме намере да од Аделе тражим помоћ. Као да сам тог часа склопио притајени савез са лицемерном Аделом, и тиме разоткрио неку важну, само мени поверену тајну, прогоне ме целог дана поглед жене из новчаника и Ахмедов очајни ноћни глас. Шта год био његов свет, наједном ми је то било нешто сасвим блиско, и супротно свему што је Адела представљала, макар то било и неко место пуно неразговорне горчине.

Биће да сам, подстакнут тим неочекиваним осећањем кривице, наредних ноћи почео да толеришем Ахмедове ноћне монологе. Не опомињем га, макар не од прве изговорене речи, у нади да ће убрзо заспати преморен самим собом. Тако, из ноћи у ноћ, немајући куд, настојим да с више пажње ослушкујем његов говор. И с том се пажњом наједном мења све. Зачуђено увиђам да је Ахмедов глас, заправо, несвакидашње изражајан и пријатан уху. Не разабирам значење нити једне речи његовог језика, па ипак, то што је до јуче било мумлање и несносна сметња, сада, пажљивијим слушањем, наједном у мраку поприма необична обличја: стицај звучних околности у којима не распознајем ниједно правило. Узалуд се трудим да уочим понављања, претпоставим целине, уловим речи изведене из других језика, и макар накнадно уобличим у памћењу понешто од тих гласова. С временом то постаје моја ноћна игра. Чини ми се, у том мраку, да први пут уистину слушам један страни језик.

Лутам градом по цео дан без одредишта. Запуцам ка неодређеном циљу, све док не стигнем до неког места одакле нема другде сем назад. Сам бих, наравно, одредио шта је та граница. Однекуд би се појавиле планине у даљини, или би се испречио аутопут, или би неки другачији људи ходали улицама и то би био знак да је време да се вратим кући. Једне суботе, упркос досадној киши, нашао сам се у парку који се протезао уз насип дуж набујале реке, и то је била дуга шетња током које су ме разне туробне мисли притискале. Решен да, по правилу, стигнем до места одакле се даље не

може, ходам упорно и на том је путу све мање пролазника. Наједном се заиста више нема куд, јер пут се окончава омањим тргом иза ког се река спаја с једном од својих притока, а на тргу предом указује се чудан споменик. Биста индијског принца заштићена је од сунца и кише исклесаним, каменим балдахиним. *Rajaran Chuttraputti* – тако је писало словима урезаним у плочу – имао је тада 21 годину. Били смо, у том часу, вршњаци. По окончању неке важне дипломатске мисије, путовао је из Лондона ка Индији, када га је задесила нека гадна болест. Умро је одмах по доласку у Фиренцу, тридесетог дана новембра године 1870.

Киша је стала, сâм сам на том месту, те ми се учини прикладним да мало поседим с принцом Колхапура. Ту где је престајао град, био је споменик једном странцу, и то ме сазнање наједном обрадује.

Понеку ноћ, Ахмедов говор претвара се у бескрајно дуге монологе, уз које већ сасвим пријатно спавам, а када би ме његов глас изненада пробудио и то је већ био прихватљив и устаљен део ноћи. Каткад је то било налик на позориште: у тами се отвара пространа сцена и на њој се, као невидљива присуства, распоређују тихе и тајанствене речи, а између речи – простор потпуних и напетих тишина, једнако неразумљивих и чудних, и самих делова другог језика. Ахмед је, у том мраку собе, био сам у то већ сасвим уверен, саопштавао нешто посебно и важно. Јутром устајем необично одморан и убрзо одлазим на факултет, а он спава тако чврсто да га ни отварање шкрипавог ормана не може пробудити. А у том орману од тешког смеђег дрвета, уз мој делом још нераспаковани пртљаг, за непуних месец дана накупило се толико хартија, свезака, цртежа и свакојаких ситница, да би све моје путне торбе у случају селидбе биле недовољне. Ахмед је у Фиренци живео већ деценију и по, а предмета у његовом делу ормана једва да је било за повећи кофер. Да је ова тмурна соба само један од простора које настањује, па и то да се овде од некога скривао, учини ми се тада сасвим изгледном претпоставком.

Ахмедова половина ормана натрпана је испретумбаном одећом: кошуље и џемпери купљени на некој од пијаца *dell'usato* које имигранти једни другима препоручују. Нетакнуто, и као да чека посебну прилику, старомодно одело квалитетног штофа заштићено је пластичном врећом. Похабани арапско-италијански речник и избледела туристичка монографија Фиренце једине су књиге у његовом власништву. Ипак, један приказ необично се издваја из безличности Ахмедових поседа: ноћна нахтасна, приљубљена уз кревет, затрпана је аудио-касетама. Већином лишене кутија, немају других обележја сем руком уписаних бројева раздвојених

косом цртом. Црни фломастер одложен је крај поштанске коверте у коју је спакована још једна касета. Арапским писмом, на коверти је уписано име и адреса примаоца, а испод, латиничним словима: *Beirut, Libano*. Нејасно комешање у ходнику наводи ме да убрзам разгледање, но и тај последњи поглед сасвим је довољан да се на једном промени све што сам до тада о Ахмеду знао: скривен иза гомиле касета и стоне лампе, огуљених ивица и излизаног црвеног тастера за снимање, гломазни стони диктафон марке *Prinz* био је опремљен касетом обележеном јучерашњим датумом.

Те ноћи нестрпљиво чекам да се Ахмед врати. Чекам, наиме, да чујем нешто што се можда чуло сваке ноћи, неки неприметан, скривен звук коме нисам придавао пажњу. Када Ахмед, коначно, улази у собу и отпочиње своју уобичајену представу, готово да не дишем. Следи тумбање ствари, шкрипа расклиманог кревета, на-кашљавање. И тада, коначно, разазнајем то једва чујно, механичко: *клик*.

Остала ми је та слика попут стварног сећања: жена светлих, продорних очију и дуге, тамне косе убацује касету у старомодни музички уређај на пространом писаћем столу. Ахмедов глас сада је у тој сасвим другачијој соби, уз једва чујан шум окретања точи-кића касете. (Можда се и мој глас зачује ту и тамо, како дишем или молим за тишину.) Из неког разлога, у том „сећању” она је у стану дугих лелујавих завеса кроз које продире блистава дневна светлост. Прекрштених ногу, одевена у комотну кућну хаљину, седи на плетеној столици, а крај ње је земљано смеђа шоља тек послуженог чаја, и велика ваза пуна тиркизног цвећа. Али биће да је то само призор из неког италијанског филма касних седамдесетих, с репертоара оног оближњег биоскопа. Сећања се, с проласком времена, чудно преплићу и повезују, и сада ми се једино чини извесним да је Ахмедовој причи тешко приписати идиличне околности и срећан крај. И можда је, баш због тога, сасвим непримере-но признати, па и помислити, да се човек туђом муком тако лепо може успавати. Јер упркос свему, ја сам, од тада сваке ноћи, слушајући га, тонуо у најпријатнији сан. Од несанице више није било ни трага.

Пар недеља касније, госпођа Адела позива ме у трпезарију и предлаже да се преселим у другу собу. Слажем се. Уосталом, чудно би било да сам то наједном одбио. Мој нови цимер био је онај најављени студент с југа Италије, одлично решење за вежбање италијанског. За разлику од ћутања са Ахмедом, с њим ћу често разговарати на свакојаче теме. Једна од првих ствари коју ће ми саопштити била је његова искрена вера у погрешно протумачене поруке фашизма. Тренирао је карате и чак ме је подучио неким

ударцима. У суштини, није био лош момак, млад и не баш превише бистар. Можда је с временом променио и те своје политичке ставове, ко зна. А што се Ахмеда тиче, никада га више нисам срео.

Наредних ноћи будим се сред мрака и пажљиво послушкујем, радознано ишчекујем хоће ли његов глас допрети кроз зид собе. Али кроз зид не допире ништа. Недостаје ми Ахмед. Сада је наједном моја несаница последица тишине. Млади фашиста одлази у кревет рано, као сваки млади фашиста, и не оглашава се до јутра. Несумњиво, све те ноћи слушања Ахмедових тајанствених прича изградиле су у мени неко чудно и тихо место, попут собе којој не видим обресе. Врата те собе су затворена, и у њој је увек мрак. У тој соби и сада, много година касније, понекад боравим. Нико, међутим, сем мене, ту више не улази. Не знам чему служи, нити знам, када се у њој нађем, зашто сам тамо. Али то је неки сасвим безопасан мрак. Напоследку, ниједну од речи Ахмедовог језика нисам успео да у себи сачувам. У мом су сећању сада ућутане и безгласне. Па ипак, једна ми није промакла: једна једина реч коју је изговорио на италијанском. Те ноћи ушао је у собу касније но иначе. Био сам будан и по навици чекао да почне да говори како бих могао да заспим. Кроз мрак су тада потекле речи необично дубоке и мрачне, тежином коју никада пре у његовом гласу нисам осетио. Били су то слогови тихи и спори, тако спори да ми се чинило да неће опстати, да ће се расути у тишинама што су између њих остајале. *Глујача....* рекао је. Онда се више није чуло ништа и убрзо сам заспао.